

Entrevista a Kristina Sandberg, autora de *La vida a qualsevol preu*

«Volia escriure sobre una dona molt habitual a Suècia durant aquell temps,
amb la qual molt poques dones d'avui volen identificar-se»

***La vida a qualsevol preu* és la seva primera novel·la traduïda al català. Tant el suec com el català són llengües amb un nombre relativament baix de parlants, uns deu milions. Quin significat té per vostè, en aquest sentit, aquesta traducció?**

Cada traducció és una oportunitat fantàstica per arribar a nous lectors. Personalment, m'encanta trobar nous autors de tot el món, i depenc de les traduccions. Així que estic molt feliç que *La vida a qualsevol preu* es publiqui en català. També crec que avui dia és molt important escoltar tantes veus com sigui possible, de tot el món.

A Suècia, la trilogia ha venut al voltant de 400 000 còpies, que és tot un èxit per a un país tan petit. És una història no explicada abans; almenys amb una dona normal i alhora complexa com la Maj que hi ocupa tant d'espai. I espero que els lectors catalans trobin la novel·la interessant, potser s'hi podran reconèixer-hi i també aprendre alguna cosa sobre la societat sueca durant l'època en què transcorre la novel·la.

El títol de la novel·la, *La vida a qualsevol preu*, ens remet a una dona valenta? A una lluita desesperada per tirar endavant?

Un famós director de cinema suec que va fer un munt de pel·lícules a la segona meitat del segle XX, Bo Widerberg, deia que a les seves pel·lícules volia recrear el sentit de la vida a qualsevol preu. Ha estat un ideal estètic literari per a mi també. Recrear un sentit de la vida real, amb tots els seus detalls quotidians. Però el títol també es refereix a les pèrdues de Maj i Tomas en aquesta tercera part de la trilogia. En les dues primeres entregues Maj fa un recorregut de classe, ascendeix socialment i econòmicament, d'un ambient pobre a la burgesia. En aquesta última part ha de lluitar més per ella i la seva família i ha de fer front als canvis en la societat. A Suècia, la mestressa de casa va ser un ideal polític i social durant un període de temps bastant curt, diguem des dels anys trenta fins a principis dels anys setanta. Després, el model per a les dones va canviar; també incloïa treballar fora de la família. Però, per descomptat, les dones encara eren responsables de la vida domèstica i el treball no remunerat a la llar.

En la meua trilogia volia escriure sobre una dona que (com moltes, moltes de les seves "germanes") es veu forçada a ser mestressa de casa (sovint les acomiadaven de la feina o s'esperava que la deixessin en casar-se), i després és jutjada per haver-ho fet. Volia descriure la societat sueca i el sistema de benestar social des del punt de vista d'una cuina! I incloure-hi totes les coses que ens van ensenyar a considerar com a poc interessants i poc importants només perquè eren principalment les dones qui les feien (tenir cura dels nens, de la família, fer les tasques de la llar, etc).

A Suècia, la mestressa de casa va ser un ideal polític i social durant un període de temps bastant curt, diguem des dels anys trenta fins a principis dels anys setanta.

Quan comença l'obra, ens trobem als anys 50 del segle XX. Pensa que els costums i el tipus de vida d'una mestressa de casa de classe mitjana a Suècia són traslladables als de la mateixa època a un altre punt d'Europa? A Catalunya, ja que estem amb la versió catalana de la novel·la?

Això crec! La diferència entre una gran part d'Europa i la resta del món és que Suècia va tenir molta sort, una situació molt especial, durant la Segona Guerra Mundial. No vam ser ocupats pels nazis com els altres països escandinaus. Així que vam poder continuar i crear el sistema de benestar amb força rapidesa. Molta gent a Suècia han tingut vides molt afortunades durant el segle XX, i ha estat un desenvolupament ràpid:

al segle XIX la majoria dels habitants suecs eren agricultors pobres, o treballaven en condicions d'esclavitud per als propietaris més rics o en la indústria. Així va començar el pare de Tomas la seva "carrera": com un noi orfe en una serradora, transportant taulons.

Crec que els assumptes religiosos poden diferir una mica; Suècia és un país protestant i més laic. Però, per altra banda, l'Església va tenir un paper preponderant a l'hora de culpar les dones per ser "brutes" en diferents sentits. Maj ha de viure amb aquesta manera de pensar antiga, tradicional, tot i que la societat canvia lentament durant aquest segle pel que fa a la igualtat de gènere.

Quina distància pensa que pot ser més gran per al lector: la física o la temporal?

A Suècia, la majoria dels lectors han reaccionat dient: "Maj és la meua mare, la meua àvia, la Maj sóc jo". Gairebé tothom pot reconèixer la seva pròpia història familiar d'alguna manera en les novel·les. No obstant això, alguns lectors no s'adonen que la Maj és filla del seu temps; pensen que és una nosa i massa dependent de les opinions d'altres persones. Jo crec que és fruit del seu origen obrer, de la seva falta d'autoestima pel que fa a les habilitats intel·lectuals, i la seva obsessió per netejar és en realitat una demanda política de la societat. Quan ens van ensenyar que hi havia bacteris a la "brutícia" (gràcies a Pasteur) i que les mans netes i les llars netes podien salvar vides, va esdevenir una tasca per a les dones tenir-ne cura. I mai es podia saber si s'havia netejat prou, no es podia veure el bacteri! Vaig arribar a conèixer i entendre molt millor les meves àvies llegint sobre les idees d'aquest període de temps.

Suècia va tenir molta sort, una situació molt especial, durant la Segona Guerra Mundial. No vam ser ocupats pels nazis com els altres països escandinaus. Així que vam poder continuar i crear el sistema de benestar amb força rapidesa.

La Maj és un personatge real o és la síntesi de moltes dones, el reflex de la manera de fer d'una època?

Quan estava embarassada de la meua filla gran, fa 14 anys, em vaig interessar per com havia estat la vida dels meus avantpassats, especialment el cantó femení. Com va ser per a la meua àvia paterna tenir quatre fills durant els freds hiverns de la Segona Guerra Mundial? Un dia prenia cafè amb la meua àvia materna i li vaig preguntar d'una manera maldestra: "encara no estaves casada amb l'avi quan et vas quedar embarassada de la mare, oi?". Ella es va quedar en silenci, va anar a fer més cafè, i es va quedar a la cuina durant força estona. Quan va tornar vaig veure la vergonya a la seva cara i em vaig adonar que no volia o no podia parlar d'aquest secret del qual ningú a la família havia parlat abans. Em fa fer tristesa i ràbia que ella encara portés al damunt aquesta vergonya i aquest dolor. Volia dir-li que si això hagués succeït avui, no hagués estat cap problema!

Va ser llavors que vaig pensar que volia escriure ficció sobre això, que volia escriure sobre una dona molt habitual a Suècia durant aquest temps, amb la qual molt poques dones d'avui volen identificar-se. Com a feminista, hauria estat més fàcil per a mi escriure sobre una "dona forta" (no m'agrada aquesta expressió, però sovint s'utilitza quan es tracta de descriure a les dones), una dona que pogués anar contra els valors tradicionals o les normes que dictaven com havia de ser una dona. Però em temo que, fins a cert punt, sempre pertanyem al nostre temps, als referents i discursos predominants mentre vivim. I això depèn de l'economia, la geografia, els moviments polítics, la ciència, la religió, etc. La trilogia es basa lliurement en la vida de la meua àvia materna.

Quan ens van ensenyar que hi havia bacteris a la "brutícia" (gràcies a Pasteur) i que les mans netes i les llars netes podien salvar vides, va esdevenir una tasca per a les dones tenir-ne cura. I mai es podia saber si s'havia netejat prou, no es podia veure el bacteri!

A la novel·la hi ha un narrador vinculat a la protagonista, la Maj; un altre vinculat al seu home, en Tomas, i encara un tercer que s'adreça en segona persona a la Maj. Quina és la funció d'aquest darrer narrador?

Aquest narrador era molt important per a mi, perquè hi ha moltes coses que la Maj no pot dir o saber en el seu propi temps, amb el seu recorregut vital. Així que aquest narrador pot fer-li preguntes, proposar-li coses, donar-li paraules, i, de vegades, qüestionar-la. Tant pot consolar-la com, de tant en tant, ser dur amb ella. Era important per a mi sentir-me el més lliure possible com a escriptora, i amb aquest narrador podia fer moltes coses. D'alguna manera, el narrador diu: així és com penso que podria haver estat una vida per a una dona com la Maj. No n'estic segura, perquè no hi era, però he fet molt treball de recerca i tenia una relació molt propera amb les meves dues àvies. Tanmateix, no diria que el narrador sóc jo mateixa, és més aviat la posició des de la qual aquesta història podria ser explicada.

Els narradors vinculats a la Maj i el Tomas mostren dues personalitats molt diferents; quins diria que són els trets fonamentals de la personalitat de l'una i de l'altre?

Crec que són, en gran mesura, producte del seu temps i experiència. Maj és ansiosa i té por que els altres la jutgin. L'han jutjat pel seu embaràs abans del matrimoni, i en la seva nova família s'esforça per ser acceptada com una "dona com cal", mestressa de casa, mare i esposa. Té una baixa autoestima pel que fa a la lectura, l'argumentació o la reflexió. No fa tant de temps que a les dones se'ls deia que estiguessin en silenci a la parròquia! En la seva antiga família el que es valorava era ser bo per a treballar amb les mans, les persones intel·lectuals o que parlaven molt aixecaven sospites. I es valorava la raó, no les emocions!

Tomas, d'altra banda també és sensible i no està fet per ser un empresari, com correspon a un home en el seu entorn; a més, té problemes amb la beguda. Probablement hauria estat més feliç com a mestre, bibliotecari o periodista. Li encanta llegir, i per a ell és més fàcil estar a prop dels altres; de vegades dic que Tomàs està més dotat per l'amor que la Maj. Però la Maj mostra el seu amor i el seu afecte a través de totes les atencions i les qüestions pràctiques que dona als altres durant tota la vida.

Com veuríem la Maj si canviéssim el punt d'observació i el traslladéssim al seu entorn?

Vull que el lector senti la claustrofòbia que pot produir una vida tancada a casa; quan ets responsable de tenir cura de tothom no hi ha gaire espai per a altres coses. I si la Maj s'assegués i examinés seva vida, els seus sentiments serien encara més complexos. I això li fa por, tot i que està agraïda per les seves comoditats materials. Però el divorci... somiar amb una vida amb un altre home o dona... els canvis sovint fan por a la gent! La majoria de persones entorn la Maj probablement pensen que ha fet molta sort. S'ha casat, té fills, un pis gran, què més podria somiar una dona? Eren mestresses de casa, el seu objectiu en la vida era tenir cura dels altres, no pensar en les seves pròpies necessitats o somnis. Però penso que les amigues de Maj podrien donar una altra imatge de la Maj, divertida i eixerida, una gran amfitriona. Ella no parla amb ningú de les veus que xiuxiuegen amoïnades al seu interior.

Quan la Maj feineja per casa les descripcions són tan precises que gairebé podem veure tot el seu aixovar. Com recrea vostè aquesta casa, tots els detalls, tenint en compte que és una llar de molt abans de néixer vostè?

L'autor nord-americà Joyce Carol Oates va dir (més o menys): "Escriure és tornar la gent a la vida". Potser aquesta va ser la meva manera d'arribar a entendre la meva àvia, tan complicada. Tinc records molt clars de les meves dues àvies i les seves llars. I he llegit molt: els diaris d'altres dones, llibres amb receptes antigues i consells a les mestresses de casa, he mirat les fotos antigues, etc.

Penso que la felicitat no era una qüestió prioritària per a una dona com la Maj, nascuda en una classe obrera bastant pobre.
La felicitat és important per a nosaltres, avui en dia!

En algun moment de la novel·la llegim, referit a la Maj: "El seu matrimoni se'l pot mirar com una cosa que la vida li va plantar al davant, i que ella va superar." És això la vida de la Maj, una mena de carrera d'obstacles?

La vida no sempre és com volem que sigui! Ella es queda embarassada d'un home que no coneix, i no crec que perdoni mai en Tomas per posar-la en aquesta situació. Es casen perquè és la millor opció, era molt difícil ser mare soltera als anys trenta. I no es podia divorciar, com podem fer-ho avui. Així que penso que sí, que la Maj veu el seu

matrimoni com una cosa que ha de "tirar endavant". Els lectors em diuen sovint que els seus familiars o ells mateixos han tingut experiències similars! No sempre podem triar la nostra vida, però tots aquests problemes quotidians amb què la Maj tracta cada dia tenen el seu valor. M'agradaria que les famílies i la societat ho haguessin valorat i haguessin dit explícitament "gràcies per tenir cura de nosaltres" a totes les dones que van fer aquest treball no remunerat.

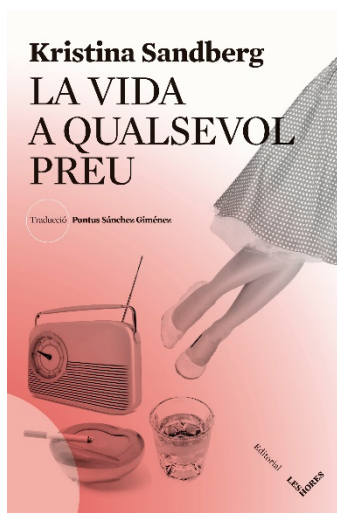
A Suècia, molts crítics i lectors entenen la trilogia en aquest sentit; les novel·les són una forma d'expressar que podem apreciar el que van fer les mestresses de casa i el preu que sovint van haver de pagar (és clar, no totes les mestresses de casa eren iguals! Algunes realment van gaudir de les seves vides, d'altres estaven prou insatisfetes).

Vostè ens mostra amb precisió d'entomòleg la vida d'una dona i la seva relació amb el seu entorn: marit, fills, família, amics. Quin era el seu objectiu en escriure aquesta novel·la?

Descriure la societat des del punt de vista de la cuina, una forma feminista de dir que totes les maneres femenines de viure són importants i que la vida de les dones no és "petita" (a Suècia, de la vida a la llar se'n diu de vegades "la petita vida"). Encara ens ocupem de moltes coses i depenem que algú s'ocupi dels nens, la gent gran, la neteja, la cuina, etc. I realment no dic que l'objectiu de les dones sigui aquest, només que moltes dones no han tingut cap altra opció que fer el que la societat espera d'elles. I gràcies a les mestresses de casa els homes podien treballar tantes hores; no s'encarregaven dels nens, però portaven els diners a casa. I això també podia condicionar els homes, ser responsable de mantenir econòmicament la família. Sí, el meu objectiu principal segurament era només "veure" la Maj en tota la seva complexitat i entendre-la des de tantes perspectives com fos possible. I amb això, entendre'm a mi mateixa i la meva història millor.

Què voldria que sentís un lector en llegir les últimes frases i tancar el llibre?

Espero que reflexionin sobre la seva pròpia història, la seva família i com la societat ha influït en les seves vides. Espero que no jutgin la Maj, sinó que l'entenguin.

Podrà ser feliç algun dia, la Maj?

Penso que la felicitat no era una qüestió prioritària per a una dona com la Maj, nascuda en una classe obrera bastant pobra. La felicitat és important per a nosaltres, avui en dia! I com he dit abans, si una dona no era feliç com a mare i mestressa de casa la societat pensava que alguna cosa no anava a l'hora amb ella (crec que era un punt de vista horrible, però ha estat un discurs dominant). Maj té una por terrible de tots els sentiments estranys i barrejats que té. Ella vol ser una bona mare i mestressa de casa, però alhora se sent buida i busca l'aprovació dels

altres. Però sí, crec que ella pot sentir-se feliç amb els amics, i a la cuina, fent pastissos i plats elaborats, li encanta! Les reunions de dones per prendre cafè i menjar un munt de galetes eren habituals a Suècia en aquella època; no se les permetia reunir-se en restaurants, bevent alcohol, com feien els homes. Durant aquests "kafferep" les dones també cosien i feien punt, perquè havien de ser útils també mentre feien una cosa tan agradable com prendre cafè i galetes! Diria, però, que la Maj s'atreveix a ser més amorosa i feliç quan té néts.

Com a feminista, hauria estat més fàcil per a mi escriure sobre una "dona forta", una dona que pogués anar contra els valors tradicionals o les normes que dictaven com havia de ser una dona. Però em temo que, fins a cert punt, sempre pertanyem al nostre temps.

Quan comença *La vida a qualsevol preu*, l'Anita, la filla de la Maj, té catorze anys; durant la novel·la passen els anys. La seva vida serà molt diferent de la de la seva mare?

Sí, suposo que serà diferent perquè el clima polític va canviar als anys setanta. Se suposa que l'Anita també treballarà per mantenir la família, com el seu marit. Podrà avortar legalment a partir del 1975, li serà més fàcil aconseguir el divorci. Les escoles bressol seran habituals des de finals dels 70 i les dones tindran un accés més senzill a una educació superior. Encara així, a la seva generació les dones continuaran sent responsables de la neteja. Segurament patirà molt d'estrès mirant de conciliar família i carrera professional.

I ja per acabar: el seu llibre és una de les primeres publicacions de l'editorial Les Hores. Com entén la relació d'un escriptor amb el seu editor?

Ser traduïda és fantàstic, i el meu editor és el vincle entre el traductor, els lectors catalans i jo. Sense un editor i un traductor, els lectors no ens podem endinsar en llengües que no parlem! I jo, per descomptat, faré tot el possible per intentar explicar i contestar les preguntes que sorgeixin durant la lectura dels meus llibres. Espero que el meu editor serà l'enllaç amb els meus lectors catalans!

Kristina Sandberg (1971) va irrompre al panorama literari suec el 2010 en publicar el primer llibre de la trilogia sobre la mestressa de casa Maj, seguit posteriorment per l'èxit el 2012 del seu segon volum. El 2014 va guanyar l'August Prize, un dels premis més prestigiosos de Suècia, atorgat per llibreters, bibliotecaris i crítics literaris, pel tercer títol de la saga que ara publiquem: La vida a qualsevol preu. El 2016 ha estat guardonada amb el Dobloug Prize, premi que atorga l'Acadèmia Sueca.

La trilogia sobre la Maj ha tingut gran èxit a Suècia fent de Kristina Sandberg una de les escriptores més brillants de la ficció sueca contemporània, s'ha convertit en un fenomen literari d'importància nacional.

Els crítics en destaquen el seu llenguatge poètic, la seva mirada femenina, la profunditat psicològica dels seus personatges i la seva capacitat per prendre detalls de la vida quotidiana i convertir-los en un gran art.

Bibiana Ripol – Barcelona 12 de maig de 2017

Aquesta entrevista pot ser copiada en fragments o en la seva totalitat i reproduïda a qualsevol mitja.

Promoción cultural

C/Agregación, 2, Át.1ª	Tel.93 368 84 66
08041 Barcelona	Móvil: 607 71 24 08
bibiana@ripol.es	www.bibianaripol.com
@bibiripol	/bibiana.ripolsainz